

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Навчально-науковий інститут природничо-математичних, медико-біологічних наук та інформаційних технологій

«Затверджую»

Ректор університету

Олександр САМОЙЛЕНКО

«січня» 2025 року

ПРОГРАМА
комплексного кваліфікаційного
екзамену з інформатики,
методики навчання інформатики
та психолого-педагогічних дисциплін

Галузь знань: 01 Освіта / Педагогіка

Спеціальність: 014 Середня освіта (Інформатика)

Освітній рівень: бакалавр

Форма навчання: денна, заочна

Ніжин – 2025

Галузь знань: 01 Освіта / Педагогіка

Спеціальність: 014 Середня освіта (Інформатика)

Освітній рівень: бакалавр

Форма навчання: денна, заочна

Кваліфікація: бакалавр середньої освіти (Інформатика). Учитель інформатики.

Укладачі програми:

д. ф.-м. н., проф. Зінченко Н.М.

к.п.н., доц. Бугаєць Н.О.

ст. викл. Харченко В.М.

к.п.н., доц. Самойленко О.В.

к.п.н., доц. Щотка О.П.

Схвалено кафедрою інформаційних технологій, фізико-математичних
та економічних наук навчально-наукового інституту природничо-
математичних, медико-біологічних наук та інформаційних технологій
протокол № 9 від 23 грудня 2024 р.

Схвалено кафедрою педагогіки, початкової освіти, психології та
менеджменту факультету педагогіки, психології, соціальної роботи та
мистецтв протокол № 6 від 22 січня 2025 року

Затверджено Вченою радою навчально-наукового інституту
природничо-математичних, медико-біологічних наук
та інформаційних технологій
протокол № 6 від 29 січня 2025 року

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма комплексного кваліфікаційного екзамену складається з двох частин «Інформатика та методика навчання інформатики» (частина I), «Теорія і практика навчання й виховання» (частина II).

Завданням комплексного кваліфікаційного екзамену з інформатики і методики навчання інформатики є виявлення у випускників університету рівня знань основних розділів інформатики та рівня готовності випускника до виконання професійних обов'язків учителя інформатики базової школи.

Метою комплексного кваліфікаційного екзамену з інформатики і методики навчання інформатики є перевірка рівня засвоєння студентами програмного матеріалу з курсів теоретичної інформатики та методики навчання інформатики, рівня методичної підготовки, готовності до подальшої професійної діяльності на посаді вчителя інформатики; встановлення відповідності засвоєння здобувачами вищої освіти рівня і обсягу знань, умінь, навичок та інших компетентностей вимогам стандартів вищої освіти й освітньо-професійної програми, та є базовими для успішного продовження навчання на другому рівні вищої освіти.

Екзамен проводиться на підсумковому етапі контролю рівня підготовки здобувачів вищої освіти першого бакалаврського рівня вищої освіти за спеціальністю 014.09 Середня освіта (Інформатика).

Екзаменаційна комісія оцінює якісний рівень науково-теоретичної та практичної підготовки випускників, розробляє пропозиції щодо вдосконалення освітнього процесу та поліпшення якості освітньо-професійної підготовки фахівців в університеті.

Частина I. Інформатика та методика навчання інформатики

Програма комплексного кваліфікаційного екзамену з інформатики та методики навчання інформатики містить основні питання з курсів *дискретної математики, теорії ймовірностей і математичної статистики, програмування, основ інформатики, методики навчання інформатики*.

Під час екзамену встановлюється рівень знань випускників з інформатики та уміння використовувати їх під час навчання інформатики у 5-9-х класах закладів загальної середньої освіти.

Комплексний екзамен з інформатики та методики навчання інформатики проводиться в усній формі за білетами, укладеними на основі робочих програм опанованих навчальних дисциплін та затвердженими кафедрою інформаційних технологій і аналізу даних. Кожен білет містить три завдання:

- одне теоретичне питання з інформатики (дискретна математика, теорія ймовірностей і аналіз даних, програмування, основи інформатики);
- одне практичне завдання, яке передбачає розв'язування задачі, або виконання завдання з використанням комп'ютерних засобів, або написання програми;
- одне питання з теорії методики навчання інформатики або методики навчання певної теми чи розділу інформатики.

Екзамен має на меті підтвердити:

- уміння систематизувати теоретичні знання і практичні навички, отримані студентом за весь період навчання;
- уміння аналізувати текст задач, складати алгоритм розв'язування задачі за допомогою комп'ютерних засобів, будувати математичну модель явища або процесу, синтезувати та узагальнювати накопичений у процесі аналізу матеріал.
- уміння використовувати сучасні методи навчання інформатики;
- готовність студента для самостійного аналізу та викладу матеріалу, вміння захищати свої знання перед екзаменаційною комісією.

На іспиті випускник повинен продемонструвати теоретичні знання з фахових дисциплін загального та професійно-практичного циклу уміння аргументувати свої відповіді, а також застосувати знання та уміння у контексті практичної реалізації поставлених завдань. Під час відповіді студента звертається увага на його мовлення, зокрема на правильність, чіткість, виразність, відповідність до сучасних мовних норм. Оцінювання відповіді студента здійснюється згідно з розробленими критеріями.

Орієнтовний обсяг інформації з кожного питання даної програми, якою повинен володіти студент, визначається методичними вказівками, які розробляє і затверджує кафедра інформаційних технологій і аналізу даних.

Відповідаючи на теоретичне питання екзаменаційного білету, студент повинен продемонструвати свідоме володіння поняттями теоретичної інформатики, про які йде мова в питанні, та показати загальне розуміння відповідної теми.

Під час складання кваліфікаційного екзамену визначається рівень сформованості програмних результатів навчання відповідно до освітньо-професійної програми:

ПРН1. Уміння керуватися у своїй діяльності принципами сприяння сталому розвитку, верховенства права, дотримання прав і свобод людини і громадянина в Україні, знання і прийняття національних та загальнолюдських цінностей, толерантності, адаптивності до культурного середовища.

ПРН2. Уміння поєднувати теорію і практику, а також приймати рішення та виробляти стратегію діяльності для вирішення завдань освітньої програми з урахуванням загальнолюдських цінностей, безпеки для себе та спільноти, суспільних, державних та виробничих інтересів.

ПРН3. Уміння комунікувати з учасниками освітньої процесу та стейкхолдерами державною мовою, формувати і розвивати мовно-комунікативну компетентність учнів в рамках закладів загальної середньої освіти, використовувати різноманітні методи для ефективної комунікації на професійному та соціальному рівнях.

ПРН4. Уміння системно мислити та застосовувати творчі здібності до формування принципово нових ідей.

ПРН5. Уміння планувати та організовувати ефективний освітній процес навчання інформатики у закладах загальної середньої освіти відповідно до обов'язкових результатів навчання учнів.

ПРН6. Уміння орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності, ефективно використовувати цифрові технології в освітньому процесі та створювати нові електронні (цифрові) освітні ресурси для навчання інформатики.

ПРН7. Уміння визначати і враховувати в освітньому процесі вікові та інші індивідуальні особливості учнів, формувати мотивацію, організовувати пізнавальну діяльність, сприяти формуванню спільноти учнів.

ПРН8. Уміння усвідомлювати особисті відчуття, почуття та емоції, потреби, керувати власними емоційними станами, конструктивно та безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу, пояснювати взаємозалежність людей і систем у глобальному світі.

ПРН9. Уміння суб'єкт-суб'єктної (рівноправної та особистісно зорієнтованої) взаємодії з учасниками освітнього процесу та стейкхолдерами.

ПРН10. Уміння створювати умови, що забезпечують функціонування інклюзивного освітнього середовища, надавати додаткову підтримку особам з особливими освітніми потребами.

ПРН11. Уміння організовувати безпечне освітнє середовище, використовувати здоров'язбережувальні технології під час освітнього процесу.

ПРН12. Уміння проектувати осередки навчання, виховання і розвитку учнів з метою формування пізнавальних інтересів та особистісного розвитку, залучення учнів до певної діяльності та співробітництва з ними в досягненні поставлених цілей.

ПРН13. Уміння планувати та організовувати освітній процес навчання інформатики у закладах загальної середньої освіти, застосовувати сучасні методи навчання і форми організації навчально-пізнавальної діяльності учнів.

ПРН14. Уміння виконувати логіко-дидактичний аналіз довільної теми зі шкільного курсу інформатики та формування системи навчальних завдань, спрямованих на розвиток ключових і предметних компетентностей учнів, демонструвати здатність їх розв'язувати.

ПРН15. Уміння оцінювати, аналізувати та прогнозувати результати навчальних досягнень учнів.

ПРН16. Уміння застосовувати наукові методи пізнання та інновації у професійній діяльності, здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності та усвідомлювати індивідуальні професійні потреби, визначати умови і ресурси професійного та особистісного розвитку впродовж життя.

ПРН17. Здатність розробляти алгоритми розв'язування задач з інформатики, аналізувати складність та ефективність алгоритмів; реалізовувати алгоритми мовами програмування; обирати та застосовувати програмне забезпечення для розв'язування прикладних задач. **ПРН18.** Уміння використовувати апаратне та програмне забезпечення для налагодження та адміністрування інформаційних систем різного призначення, враховуючи особливості комп'ютерної електроніки.

ПРН19. Знання та розуміння основних розділів математики та міжпредметних зв'язків з іншими науками, здатність використовувати математичні методи для досліджень процесів і явищ навколишньої дійсності, побудови і використання комп'ютерних моделей, уміння перетворювати словесний матеріал у математичні моделі, алгоритмізувати розв'язування прикладної задачі.

ПРН20. Здатність упроваджувати методи та засоби захисту інформації та безпеки під час роботи в комп'ютерному класі та мережі Інтернет.

За рішенням атестаційної комісії на екзамені під час підготовки до відповіді студентам можна дозволити користуватися чинними навчальними програмами з інформатики, підручниками та навчальними посібниками, вказаними у програмі.

До екзамену допускаються студенти, які не мають академічних заборгованостей з навчальних дисциплін, передбачених відповідними навчальними планами.

Результати складання екзамену оцінюються у формі рейтингового балу за національною шкалою та в системі ECTS.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

**відповіді за питаннями екзаменаційного білета І частини
(оцінювання в балах за кожним питанням відповідно до дисциплін, що
вносяться на комплексний кваліфікаційний екзамен; до 25 балів)**

За національ- ною шкалою оцінювання / 100-бальна шкала	Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів		
	Інформатика		Методика навчання інформатики
	<i>теоретичне питання</i>	<i>практична задача</i>	
Відмінно 22-25	повне і правильне формулювання і обґрунтування основних фактів, змісту, означень, теорем, властивостей тощо, ілюстрація теоретичного матеріалу вдало дібраними прикладами, повні і правильні відповіді на додаткові питання	задача розв'язана правильно, з повним обґрунтуванням усіх логічних кроків	студент володіє понятійним і фактичним апаратом шкільного курсу інформатики на поглибленому рівні; комплексом теоретичних методичних знань та практичних умінь; самостійно і творчо використовує методичні уміння відповідно до варіативних ситуацій навчання інформатики
Добре 19-21	повне і правильне формулювання і обґрунтування основних фактів, змісту, означень, теорем, властивостей тощо, відсутність прикладів, неповні відповіді на додаткові запитання	повне і правильне розв'язання, наявність незначних логічних прогалин в обґрунтуваннях або незначних технічних помилок	студент володіє понятійним і фактичним апаратом шкільного курсу інформатики на поглибленому рівні, комплексом методичних знань та вмінь, який є частково-впорядкованим; застосування знань та вмінь здійснюється як у стандартних ситуаціях, так і при незначних варіаціях умов на основі використання загальних рекомендацій
Добре 16-18	повне і правильне формулювання основних фактів, змісту, означень, теорем, властивостей тощо, відсутність прикладів, неповні відповіді на додаткові запитання, але можливо неповні, відповіді на додаткові запитання	частково правильне розв'язання, наявні правильно виконані кроки, але є помилки або відсутні деякі кроки розв'язування	студент володіє понятійним і фактичним апаратом шкільного курсу інформатики на поглибленому рівні, свідомо у ході власної аналітико-синтетичної діяльності застосовує знання методичної системи навчання інформатики для планування, керування діяльністю учнів; знання застосовуються переважно у

			знайомих ситуаціях; пошук способів їх розв'язування здійснюється за зразком
Задовільно 13-15	правильне формулювання основних фактів, змісту, означень, теорем, неправильні або неповні відповіді на додаткові запитання; допущена груба помилка	наявні правильно виконані кроки, наявні помилки у розв'язуванні; відсутні або неправильні деякі кроки розв'язування	студент володіє понятійним і фактичним апаратом шкільного курсу інформатики на достатньому рівні, може проілюструвати на прикладах особливості реалізації змістових ліній інформатики, цілі, зміст, методи і прийоми, організаційні форми та засоби навчання інформатики, частково усвідомлює специфіку навчальних, задач, має знання про дії та відповідні їм операції щодо розв'язування типових задач
Задовільно 10-12	формулювання основних теоретичних фактів, неправильні або неповні відповіді на додаткові питання	наявність суттєвих помилок у розв'язуванні, відсутні деякі кроки розв'язування	студент володіє понятійним і фактичним апаратом шкільного курсу інформатики на достатньому рівні, може відтворити особливості реалізації основних змістових ліній інформатики, частково усвідомлює зміст прийомів, які застосовує вчитель з метою досягнення цілей навчання інформатики, може відтворити перелік методів, засобів та організаційних форм навчання інформатики; має уявлення про специфіку навчальних, та методичних задач
Незадовільно 6-9	не сформульовані основні теоретичні факти; приклади відсутні; неправильні або неповні відповіді на додаткові питання	неправильне або відсутнє розв'язування	не сформульовані основні методичні положення; студент володіє понятійним і фактичним апаратом шкільного курсу інформатики на елементарному рівні, має часткове уявлення про структуру і змістові лінії інформатики, про цілі, методи, прийоми, організаційні форми і засоби

			навчання інформатики в загальноосвітніх навчальних закладах
Незадовільно 0-5	відповідь відсутня, неправильні відповіді на додаткові питання	неправильне або відсутнє розв'язування	не сформульовані основні методичні положення; студент володіє понятійним і фактичним апаратом шкільного курсу інформатики на елементарному рівні, має часткове уявлення про структуру і змістові лінії інформатики, про цілі, методи, прийоми, організаційні форми і засоби навчання інформатики в загальноосвітніх навчальних закладах

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ II ЧАСТИНИ

Загальна оцінка в балах	Критерії оцінювання аналізу психолого-педагогічної ситуації з теоретичним обґрунтуванням
25 балів	Максимальний результат виконання практичного завдання передбачає високий рівень знань і навичок: відповідь повна, логічна з елементами самостійності, бездоганна за змістом із обґрунтуванням власної позиції; вдало використовується вивчений матеріал при наведенні прикладів; здобувач вільно володіє матеріалом, чітко і в повній мірі відповідає на запитання екзаменатора.
20 – 24 бали	виставляється, якщо здобувач обґрунтовано, послідовно й логічно аналізує ситуацію з використанням наукової термінології та на основі досвіду, набутого у ході виробничої практики, демонструє власне бачення ситуації; виявляє уміння будувати чіткий алгоритм дій, спрямованих на професійне і компетентне вирішення даної проблеми.
15 – 19 балів	виставляється у випадку, коли здобувач послідовно й логічно аналізує ситуацію за стандартною схемою, володіє науковою термінологією, при розв'язанні практичного завдання допускаються лише незначні помилки, які усуваються самим здобувачем після зауваження екзаменатора.
10 - 14 балів	ставиться, коли студент не знає значної частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки при формулюванні та висвітленні понять, на додаткові питання відповідає не по суті, робить велику кількість помилок при відповіді.

5 – 9 балів	виставляється, коли у ході розв’язання педагогічної ситуації допущені помилки і порушена логіка аналізу та етапи здійснення педагогічної технології, необхідної для розв’язання конкретної проблеми, що вплинуло на результат і правильність висновків. Але при цьому наявне часткове володіння теоретичним матеріалом з питань, наведених у ситуації.
0 – 4 бали	вказує на те, що здобувач не оволодів базовим теоретичним матеріалом та практичними навичками професійної діяльності. Здобувач фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу, не має уявлення про об’єкт педагогічної ситуації, не виявляє здатність елементарно викласти свою думку.

Підсумкова оцінка комплексного кваліфікаційного екзамену є сумою оцінок за кожен складову екзаменаційного завдання.

Тривалість підготовки відповіді на екзамені – до 1 години.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЕКЗАМЕНУ В ЦІЛОМУ

Національна 4-рівнева шкала	Кількість балів	Частка опанування очікуваними результатами навчання
Відмінно	90 – 100	90 – 100 %
Добре	74 – 89	74 – 89 %
Задовільно	60 – 73	60 – 73 %
Незадовільно	0 – 59	0 – 59 %

ЗМІСТ

Теорія ймовірностей і математична статистика

1. Означення ймовірності події (інтуїтивне, класичне, геометричне, статистичне, аксіоматичне).
2. Ймовірність суми та добутку подій. Умовні ймовірності. Залежні і незалежні події. Формула повної ймовірності. Формули Бейєса.
3. Схема Бернуллі. Найбільш імовірна кількість появ події. Асимптотичні формули (локальна та інтегральна теореми Лапласа, формула Пуассона).
4. Поняття випадкової величини. Одновимірний дискретний розподіл ймовірностей. Розподіли ймовірностей: біноміальний, Пуассона, геометричний. Числові характеристики одновимірного дискретного розподілу ймовірностей, їх ймовірнісний зміст та механічна інтерпретація.
5. Неперервні випадкові величини. Функція розподілу ймовірностей та її властивості. Щільність одновимірного розподілу ймовірностей та її властивості. Числові характеристики одновимірного неперервного розподілу ймовірностей, їх механічна та геометрична інтерпретація.
6. Рівномірний розподіл ймовірностей та його числові характеристики. Нормальний розподіл та його числові характеристики. Експоненціальний розподіл та його числові характеристики.
7. Закон великих чисел. Центральна гранична теорема.
8. Генеральна сукупність та вибірка. Варіаційний ряд, вибіркова функція розподілу, мода, медіана, полігон частот, гістограма, коефіцієнт асиметрії, емпіричний ексцес, емпіричні моменти.
9. Оцінки параметрів генеральної сукупності за вибіркою. Незміщена, спроможна, ефективна оцінки параметрів розподілу. Оцінки математичного сподівання та дисперсії. Методи знаходження оцінок: метод максимальної вірогідності та метод моментів. Інтервальні оцінки.
10. Статистичні гіпотези. Помилки першого та другого роду. Критична область. Потужність критерію. Схема перевірки статистичних гіпотез, приклади.
11. Кореляційний та регресійний аналіз. Коефіцієнт кореляції та його властивості. Функції регресії. Розрахунок прямих регресій. Нелінійна регресія.

Дискретна математика

1. Поняття множини. Рівність множин. Операції над множинами. Властивості операцій над множинами.
2. Декартовий добуток множин. Відношення та їх властивості.
3. Нечіткі множини. Операції над нечіткими множинами. Властивості операцій над нечіткими множинами.
4. Сполуки, перестановки і розміщення без повторень.
5. Сполуки, перестановки і розміщення з повтореннями.
6. Біном Ньютона та поліноміальна теорема.

7. Метод включення і виключення. Застосування методу включення і виключення в теорії чисел.
8. Лінійні однорідні рекурентні рівняння та методи їх розв'язання.
9. Властивості зв'язних графів.
10. Дерева та їх основні елементи.

Програмування

1. Керуючі конструкції мови програмування.
2. Масиви в мові програмування.
3. Функції в мові програмування.
4. Поняття «показчик». Використання показчиків у виразах і масивах.
5. Основи поняття класу.
6. Доступ до членів класу.
7. Конструктори і деструктори.
8. Поняття про успадкування в об'єктно-орієнтованому програмуванні. Управління доступом до членів базового класу. Використання захищених членів і специфікаторів.
9. Віртуальні функції. Успадкування віртуальних функцій.
10. Шаблони в мові програмування. Узагальнені функції. Перевантаження шаблону функції.

Основи інформатики

1. Інформація та інформаційні процеси. Інформаційні технології та системи.
2. Історія розвитку обчислювальної техніки. Архітектура комп'ютера. Периферійні пристрої комп'ютера.
3. Поняття, призначення, структура і класифікація операційних систем.
4. Системи опрацювання графічних даних.
5. Системи опрацювання текстових документів.
6. Засоби створення презентацій.
7. Засоби опрацювання даних за допомогою електронних таблиць.
8. Інформаційно-пошукові системи. Бази даних.
9. Комп'ютерні мережі. Вебтехнології.
10. Розв'язування прикладних задач за допомогою програмних засобів.
11. Моделювання, алгоритми та програмування.

Методика навчання інформатики

1. Стандарт шкільної освіти з інформатики. Основні змістові лінії шкільного курсу інформатики. Огляд програм навчання інформатики в базовій середній школі. Компетентністний підхід.

2. Принципи та методи навчання інформатики в середній школі. Класифікації методів навчання за джерелом одержуваних знань та за рівнем пізнавальної активності та самостійності.

3. Метод проєктів: зміст, вимоги до застосування, особливості організації із застосуванням ІКТ.

4. Урок інформатики. Специфіка уроку інформатики. Підготовка вчителя до уроку інформатики. Організація і проведення різних типів уроків. Оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з інформатики.

5. Позакласна робота з інформатики в середній школі. Олімпіади з інформатики. Технологія підготовки учнів до участі в олімпіаді з інформатики та інформаційних технологій.

6. Шкільний кабінет інформатики та інформаційних технологій: функціональне призначення, обладнання, санітарно-гігієнічні вимоги, організація роботи.

7. Методичні особливості навчання змістової лінії «Інформація. Інформаційні процеси, системи, технології. Комп'ютер як універсальний пристрій для опрацювання даних». Дидактична структура теми. Методика пояснення учням основних понять. Аналіз можливих засобів навчання при викладанні розділу.

8. Методика навчання змістової лінії «Інформаційні технології створення та опрацювання текстових документів, графічних зображень, числових даних, об'єктів мультимедіа, мультимедійних презентацій»: аналіз змісту та особливостей вивчення. Методика пояснення учням дидактичних понять. Аналіз можливих засобів навчання при викладанні розділу.

9. Методика навчання розділу «Бази даних» у середній школі: аналіз змісту та особливостей вивчення. Методика пояснення учням дидактичних понять. Аналіз можливих засобів навчання при викладанні розділу.

10. Методика навчання розділу «Комп'ютерні мережі та вебтехнології»: аналіз змісту та особливостей вивчення в середній школі. Методика пояснення учням дидактичних понять. Аналіз можливих засобів навчання при викладанні розділу.

11. Методика навчання змістових ліній «Комп'ютерне моделювання» та «Основи алгоритмізації та програмування» у середній школі. Аналіз змісту розділу як основи його викладання. Методика ознайомлення учнів з основними алгоритмами. Аналіз можливих засобів навчання.

ЧАСТИНА II. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДГОТОВКА

2.1. ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ

1.1. Педагогіка та психологія у структурі сучасних наук.

1.1.1. Об'єкт, предмет психології. Психіка як об'єкт психології. Психічні явища як предмет психології. Основні категорії психології: психіка, свідомість, особистість, діяльність, спілкування, образ. Структура та основні галузі психології. Фундаментальна та прикладна психологія.

1.1.2. Педагогіка в системі наук про людину. Об'єкт, предмет, функції та завдання педагогіки. Основні категорії педагогіки: освіта, навчання, виховання, формування, розвиток, самоосвіта, самовиховання, саморозвиток. Структура та основні галузі педагогіки.

1.2. Загальні закономірності розвитку особистості. Процес розвитку особистості. Біологічні (вродженість, спадковість) та соціальні (соціалізація, середовище, діяльність та виховання) чинники та закони психічного розвитку особистості. Співвідношення понять «людина», «особа», «індивід», «особистість» та «індивідуальність». Вікова періодизація психічного розвитку особистості (за Е. Еріксоном).

1.3. Соціалізація особистості: сутність, етапи (первинна, вторинна), механізми (адаптація, інтеграція). Суб'єкти (сім'я, формальні та неформальні групи однолітків) і агенти (освіта, традиційні ЗМІ: та нові медіа: Інтернет, соціальні мережі) соціалізації. Поняття ресоціалізації. Закономірності психічного розвитку та принципи навчання і виховання як основні механізми соціалізації та розвитку особистості учня.

1.4. Характеристика особистості учня як суб'єкта освітнього процесу. Вікові та індивідуально типологічні особливості розвитку особистості та їх урахування в освітньому процесі. Мотиви та мотивація особистості. Потреби, інтереси, переконання, ідеали. Спрямованість особистості. Мотивація навчальної діяльності. Гра, навчання, праця як види діяльності. Діяльність учня в освітньому процесі та її види. Сутність та характеристика навчальної діяльності школяра. Цінності та ціннісні орієнтації особистості. Життєві перспективи. Цілі життя. Самоактуалізація та самореалізація особистості: сутність та риси.

2.2. ІСТОРІЯ І ТЕОРІЯ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ

2.1. Педагогічна та психологічна думка XVII - початок XX ст.

2.1.1. Психологічна думка XVII - початок XX ст. О. Лазурський: вчення про нахили та обдарованість особистості. Психологія як наука про безпосередній досвід: В. Вундт Г. Еббінгауз: закони пам'яті. Крива забування Г. Еббінгауза.

2.1.2. Педагогічна думка XVII - початок XX ст. Педагогічна теорія Я.-А. Коменського. В Проблеми розвитку особистості у педагогічній спадщині Г. Сковороди. Кордоцентризм у психолого-педагогічних поглядах П. Юркевича. «Вільне виховання» в педагогічній системі М. Монтесорі. М. Грушевський про українську мову й українську школу. Антропоцентризм як провідна ідея творчості К. Ушинського. Полікультурність - головний принцип педагогічної позиції М. Драгоманова.

2.2. Педагогічна та психологічна думка XX - початку XXI ст.

2.2.1. Психологічна наука XX - початку XXI ст. про освітній процес та розвиток особистості. Психоаналітична теорія З. Фрейда. Структура особистості: Воно (Id), Я (Ego) і Над-Я (Super Ego). Етапи психосексуального розви-

тку особистості. Механізми психологічного захисту особистості. С Індивідуальна психологія А. Адлера. Комплекс меншовартості. Аналітична психологія К.-Г. Юнга. Структура особистості. Архетипи колективного несвідомого. Неофройдизм (Е. Фромм, Е. Еріксон). Класичний біхевіоризм (Дж. Уотсон, І. Павлов, Б. Скіннер) та необіхевіоризм (А. Бандура). Гуманістична психологія (А. Маслоу, К. Роджерс, В. Франкл, І. Ялом). Генетична психологія Ж. Піаже. Ідеї педагогічної психології у працях С. Балая. Костюк про навчально-виховний процес та психічний розвиток учнів. Теорія вчинку В. Роменця.

2.2.2. Педагогічна думка XX - початку ХХІ ст. Гуманістична педагогіка В. Сухомлинського. С. Френе: школа успіху і радості. Вальдорфська школа: ідея цілісного виховання (Р. Штайнер). Концепція соціально-особистісного виховання А. Макаренка. Виховний ідеал Г. Ващенко. Система української освіти: принципи, види, рівні освіти, типи закладів освіти (згідно із Законом України «Про освіту» (чинна редакція)).

2.3. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ У ПЕДАГОГІЦІ ТА ПСИХОЛОГІЇ

3.1. Планування та забезпечення якості дослідження. Наукові дослідження в педагогіці та психології: різновиди, проблема, мета, завдання, об'єкт, предмет. Програма дослідження: структура, вимоги до її складання та етапи дослідження. Гіпотези дослідження: теоретичні, емпіричні, статистичні. Вибірковий метод: генеральна сукупність, вибірка, основні вимоги до формування вибірки, методи формування. Якість інформації: репрезентативність, валідність, надійність.

3.2. Методи збирання інформації. Спостереження: види, переваги і недоліки, роль спостерігача. Експеримент: види (констатувальний, формувальний, природний, лабораторний) та основні етапи проведення. Поняття «тестування». Види тестів: проєктивні тести, тести дослідження особистості, тести пізнавального розвитку, тести досягнень, педагогічне тестування. Методи опитування. Анкетування (поштові, пресові, он-лайн, експертні, індивідуальні, групові). Анкета: види питань, методичні вимоги до композиції анкети та до формулювання питань. Інтерв'ювання. С Експертні опитування (метод експертної оцінки): пошук, відбір та підготовка експертів. Види і процедури експертного опитування. Соціометрія: процедура застосування та інструментарію (анкета, шкали). Аналіз продуктів діяльності. Аналіз документів. Контент-аналіз.

3.3. Методи аналізу емпіричних даних. Вимірювання: визначення, види, рівні. Описова статистика. Кількісний та якісний аналіз даних. Аналіз кореляційного зв'язку між двома змінними. Коефіцієнти кореляції.

2.4. ПРИКЛАДНІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ОСВІТИ, НАВЧАННЯ, ВИХОВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

4.1. Освіта і навчання особистості.

4.1.1. Дидактика як теорія освіти і навчання: її сутність, основні категорії. Парадигми освіти і навчання (гуманістична, особистісноорієнтована, компетентнісна, рефлексивна). Процес навчання: сутність і зміст, двосторонній характер, функції (освітня, виховна, розвивальна), структурні елементи навчання (мета, завдання, зміст, методи, засоби, форми організації навчання, його результати). Навчання, учіння, научіння. Поняття про базові принципи навчання та їх характеристика. Зміст освіти в сучасній школі: сутність та основні поняття. Знання, уміння, навички, компетентності.

4.1.2. Структура навчально-пізнавальної діяльності учнів (сприймання - осмислення - розуміння узагальнення - закріплення). Пізнавальний інтерес, умови його розвитку у навчанні. Етапи та рівні засвоєння знань.

4.1.3. Методи навчання, їх характеристика та класифікації за: джерелом інформації (словесні, наочні, практичні); характером пізнавальної діяльності (пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, пошукові); логікою пізнання (індуктивні, дедуктивні, традиційні). Загальні вимоги до вибору методів навчання. Засоби навчання: їх ознаки, функції та характеристика. Технічні засоби навчання (візуальні, аудіальні, аудіовізуальні, мультимедійні, інформаційно-комунікаційні). Види навчання (пояснювально-ілюстративне, проблемне, програмоване, індивідуальне, інтегроване, диференційоване, ігрове, дистанційне). Компетентнісний підхід у навчанні.

4.1.4. Форми організації навчально-пізнавальної діяльності учнів: фронтальна, групова, кооперативна, колективна, парна, індивідуальна. Урок як форма організації навчання. Типи і структура уроків за дидактичною метою. Вимоги до підготовки вчителя до уроку. Активні (соціально-психологічні) форми організації освітнього процесу, їх різновиди: тренінг, диспут, ділова гра, круглий стіл, олімпіада, конкурс, виставка учнівської творчості. Позаурочні форми навчання: факультативні заняття, просемінари, практикуми, секції, навчальні екскурсії, предметні гуртки, додаткові групові, індивідуальні заняття, домашня навчальна робота учня.

4.1.5. Поняття про контроль навчання, його функції. Види, форми і методи контролю. Рівні навчальних досягнень учнів та їх характеристика. Критерії і норми оцінювання успішності учнів. Поточне, тематичне та підсумкове оцінювання. Поняття і види педагогічних технологій (розвивальні, проектні, проблемні, ігрові, інтерактивні).

4.1.6. Педагогіка партнерства: педагогічно доцільна (суб'єкт-суб'єктна) взаємодія, концептуальні основи та принципи. Рівні та форми організації партнерської взаємодії.

4.2. Виховання особистості.

4.2.1. Сутність і структура процесу виховання, його мета і завдання. Поняття виховного впливу та взаємовпливу. Принципи процесу виховання. Характеристика основних принципів виховання. Зміст процесу виховання. Системний підхід у структуруванні змісту національного виховання. Основні напрями національного виховання (моральне, громадянсько-патріотичне, розумове, естетичне, фізичне, валеологічне, трудове, екологічне, статевो-гендерне,

правове, економічне). Самовиховання: сутність, методи і прийоми. Педагогічне керівництво самовихованням учнів. Концепція особистісно-орієнтованого виховання.

4.2.2. Методи виховання. Групи методів: формування свідомості особистості; організації діяльності і формування досвіду суспільної поведінки; стимулювання поведінки і діяльності; контролю, самоконтролю та самооцінки у вихованні.

4.2.3. Форми організації процесу виховання: позаурочна, позакласна та позашкільна виховна робота. Масові, групові та індивідуальні форми виховної роботи. Колективні творчі справи. Виховна взаємодія «вчитель-учень». Партнерство школи і сім'ї у вихованні учнів. Сім'я як соціально-педагогічне середовище. Форми і методи роботи школи з батьками учнів. Учніське самоврядування, його види.

4.2.4. Органи учнівського самоврядування. Демократичне управління і лідерство в учнівському самоврядуванні. Формальні та неформальні групи учнів.

4.3. Особистість у життєвому та професійному просторі. Соціально-психологічна структура особистості. Соціальні статуси: поняття та види (офіційний і неофіційний, приписаний і здобутий). Соціальні ролі: поняття та види (активні й пасивні, явні й латентні). Соціальна позиція особистості. Стать і гендер. Маскулінність. Фемінінність. Андрогінність. Гендерна ідентичність. Кризи тендерної ідентичності. Гендерні стереотипи: поняття та види (традиційні та егалітарні). Гендерна рівність і дискримінація. Сексизм. Фемінізм. Професійна діяльність: поняття та етапи професіоналізації (професійне самовизначення, професійне навчання, професійна адаптація, професійне становлення, професійна реалізація, завершення професійної діяльності).

4.4. Вчитель як суб'єкт професійної діяльності. Особистість вчителя та його педагогічна майстерність. Мотивація та стимулювання професійної діяльності (за ієрархією потреб А. Маслоу). Професійне (емоційне) вигорання педагога.

4.5. Спілкування в педагогічній діяльності. Складові спілкування (комунікативна, перцептивна, інтерактивна). Бар'єри педагогічного спілкування. Конфлікт і конфліктна ситуація. Види конфліктів (внутрішньоособистісний, міжособистісний, внутрішньо-груповий, С міжгруповий). Конфлікти в освітньому середовищі. Стили поведінки в конфлікті (суперництво, уникнення, компроміс, співпраця, пристосування). Профілактика (психологічна просвіта, недопущення дискримінації, матеріальне та моральне заохочення, дотримання корпоративної культури) та розв'язання (досягнення компромісу чи співпраці) педагогічних конфліктів. Медіація як форма врегулювання конфлікту.

4.6. Девіантна поведінка особистості. Поняття та види (позитивна і негативна) девіацій. Суїцидальна та залежна поведінка. Булінг. Мобінг. Ейджизм. Рівні девіантної поведінки. Соціальні та психологічні чинники девіантної поведінки. Профілактика девіантної поведінки: просвіта, соціальна реклама, корекційні програми, створення ситуації успіху.

4.7. Управління в системі освіти. Управлінська діяльність. Лідерство, керівництво, супровід. Типологія лідерства. Стили керівництва (авторитарний, демократичний, ліберальний). Корпоративна (організаційна) культура.

Рекомендовані інформаційні джерела

1. Бублик В.В. Об'єктно-орієнтоване програмування: [Підручник] / В.В.Бублик. – К.: ІТ-книга, 2015. – 624 с.
2. Зубенко В.В., Омельчук Л.Л. Програмування. Поглиблений курс. – К.:Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2011. - 623 с.
3. Stroustrup, Bjarne. The C++ programming language. — Fourth edition. — Addison-Wesley, 2013. – 1361 pp.
4. Прата С. Язык программирования C++. Лекции и упражнения. Учебник. -СПб. ООО «ДиаСофтЮП», 2003. 1104 с.
5. Шилдт Г. C++: базовый курс, 3-е издание. : Пер. с англ. – М. : Издательский дом «Вильямс», 2010. – 624 с. : ил.
6. Нікольський Ю.В., Пасічник В.В., Щербина Ю.М. Дискретна математика: Підручник. – Львів: Магнолія плюс, 2005. – 608 с.
7. Харченко В.М. Дискретна математика: Курс лекцій. вид. 2-ге, перероблене. – Ніжин: Видавництво НДУ ім. Миколи Гоголя, 2017. – 100 с.
8. Харченко В.М. Практикум з дискретної математики. Частина 2 – Ніжин: Видавництво НДУ ім. Миколи Гоголя, 2012. – 117 с.
9. Харченко В.М. Практикум з дискретної математики . – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2013. – Ч. 3. – 138 с.
10. Ядренко М.Й. Дискретна математика: Навч. посібник - К.: Експрес, 2003. – 244 с.
11. Жлуктенко В.І. та ін. Теорія ймовірностей та математична статистика: навчально-методичний посібник: у 2-х частинах. Ч. 1. Теорія ймовірностей. Ч. 2. Математична статистика. – К.: КНЕУ, 2000.
12. Жалдак М.І. та ін. Теорія ймовірностей та математична статистика. Полтава: Довкілля-К., 2009.
13. Гихман И.И., Скороход А.В., Ядренко М.И. Теория вероятностей и математическая статистика. — К.: Вища шк., 1988.
14. Ковальчук Ю.О. Теорія ймовірностей та математична статистика. Курс лекцій. – Ніжин: НДПУ, 2002.
15. Харченко В.М. Практикум з інформатики: навч. посібник . – Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, 2012. – 462 с.
16. Алексеев Е.Р., Чеснокова О.В., Кучер Т.В. Free Pascal и Lazarus: Учебник по программированию. – М.: ALT Linux; Издательский дом ДМК-пресс, 2010. – 440 с.
17. Андреева Е.В. и др. Математические основы информатики. Элективный курс: Учеб. пособие. – М.: Бином, 2005. – 328 с.
18. Харченко В.М. Комп'ютерні технології: Курс лекцій. – Ніжин: Вид-во НДПУ ім. М.Гоголя, 2004. – 116 с.

19. Інформатика: підруч. для 5 кл. загальноосвіт. навч. закладів / Н.В. Морзе, О.В. Барна, О.Г. Кузьмінська, Н.А. Саражинська. – К.: ВД «Освіта», 2018. – 256 с.
20. Інформатика: підруч. для 5 кл. загальноосвіт. навч. закладів / Й.Я. Ривкінд, Т.І.Лисенко, Л.А. Чернікова, В.В. Шакотько. – К.: Генеза, 2018. – 208 с.
21. Інформатика: підруч. для 6 кл. загальноосвіт. навч. закладів / Н.В. Морзе, О.В. Барна, О.Г. Кузьмінська, Н.А. Саражинська. – К.: ВД «Освіта», 2014. – 240 с.
22. Інформатика: підруч. для 6 кл. загальноосвіт. навч. закладів / Й.Я. Ривкінд, Т.І.Лисенко, Л.А. Чернікова, В.В. Шакотько. – К.: Генеза, 2014. – 256 с.
23. Інформатика: підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закладів / Й.Я. Ривкінд, Т.І.Лисенко, Л.А. Чернікова, В.В. Шакотько. – К.: Генеза, 2015. – 240 с.
24. Інформатика : підручник для 7 кл. загальноосвіт. навч. закл. / О.П. Казанцева, І.В. Стеценко, Л.В. Фурик. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2015. — 176 с.
25. Інформатика : підруч. для 7 кл. загальноосв. навч. закл. / А.М. Гуржій, Л.А. Карташова, В.В. Лапінський, В.Д. Руденко. – Львів : Світ, 2015. – 176 с.
26. Інформатика: підруч. для 7 кл. загальноосвітніх навчальних закладів / Йосиф Ривкінд [та ін.]. Київ: Генеза, 2020. 176 с.
27. Морзе Н.В. Інформатика. Підручник для 7 кл. закладів загальної середньої освіти / Н.В. Морзе, О.В. Барна. Київ : УОВЦ «Оріон», 2020. 176 с.
28. Інформатика : підруч. для 7 кл. закл. загал. серед. освіти / [О.О. Бондаренко, В.В. Ластовецький та ін.]. Харків : Вид-во «Ранок», 2020. 160 с
29. Морзе Н.В. Інформатика. Підручник для 8 кл. закладів загальної середньої освіти / Н.В. Морзе, О.В. Барна. Київ : УОВЦ «Оріон», 2021. 224 с.
30. Казанцева О.П. Інформатика : підручник для 8 кл. закладів загальн. середн. освіти / О.П. Казанцева, І.В. Стеценко. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2021. 256 с.
31. Інформатика : підруч. для 8 кл. закл. загал. серед. освіти / [О.О. Бондаренко, В.В. Ластовецький, О.П. Пилипчук, Є.А. Шестопапов]. Харків : Вид-во «Ранок», 2021. 240 с.
32. Інформатика: підруч. для 8 кл. загальноосвітніх навчальних закладів / Йосиф Ривкінд [та ін.]. Київ: Генеза, 2021. 256 с.
33. Інформатика : підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закладів / Н.В. Морзе, О.В. Барна, В.П. Вембер. К. : УОВЦ «Оріон», 2017. 208 с.
34. Інформатика : підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. / [О.О. Бондаренко, В.В. Ластовецький, О. П. Пилипчук, Є. А. Шестопапов]. Харків : Вид-во «Ранок», 2017. 240 с.

35. Харченко В.М. Інформатика. Основи алгоритмізації. – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2018. – 120 с.
36. Ракута В.М. Python у шкільному курсі інформатики. Основи програмування: навчальний посібник /. – Чернігів: ЧОППО ім. К. Д. Ушинського, 2019. – 160 с.
37. Морзе Н.В. Методика навчання інформатики. чч. 1-4 – Київ: Навчальна книга, 2002.
38. Барболіна Т.М. Шкільний курс інформатики та методика його викладання: Навчальний посіб. / Полтав. держ. пед. університет ім. В.Г. Короленка. Полтава, 2007. Ч.1. Загальна методика. 124 с.
39. Барболіна Т.М. Шкільний курс інформатики та методика його викладання: навчальний посіб. / Барболіна Т.М. Полтава, 2008. Ч.2. Часткова методика. 116 с.
40. Караванова Т.А. Основи алгоритмізації та програмування: 777 задач з рекомендаціями та прикладами. Навчальний посібник для 8-9 класів з поглибленим вивченням інформатики / За заг. ред. М.З. Згуровського. – К.: Генеза, 2009. – 286 с.
41. Лапчик М.П., Семакин И.Г., Хеннер Е.К. Методика преподавания информатики: Учеб. пособие для студ. пед. вузов. – Москва: Издательский центр «Академия». – 2001. – 624 с.
42. Головіна Н.О. Харченко В. М. Шкільний курс інформатики: Навчально-методичний посібник для практичних занять. – Ніжин: Видавництво НДПУ ім. Миколи Гоголя, 2003. – 69 с.
43. Головіна Н.О. Шкільний курс інформатики: Навчально-методичний посібник до лабораторних занять. – Ніжин: Видавництво НДУ ім. Миколи Гоголя, 2005. – 80 с.
44. Чабала Т.М. Створення вправ для інтерактивного навчання з використанням технології Web 2.0 : методичні рекомендації . Ніжин, 2017. – 94 с.
45. Щербань П.М. Прикладна педагогіка: Навч.-метод. посіб. – К.: Вища шк. – 2002. — 215 с.
46. Журнал «Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах» (2005-)
47. Методична газета «Інформатика» (видавництво «1 вересня»).

Інформаційні ресурси

1. Освітні ресурси інтернету. Інформатика. URL: <https://sites.google.com/site/osvitnires/osvita/navcalni-pred/informatika?authuser=0>
2. Інформатика. ДистОсвіта. URL: <https://dystosvita.org.ua/>
3. Все для вчителя інформатики. URL : <https://informatik.pp.ua/uroky>
4. У вирі інформаційних технологій. URL : <http://uvirit.blogspot.com/>
5. На урок. URL : <https://naurok.com.ua/>
6. НУШ: Нова українська школа. URL : <https://nus.org.ua/>

7. Наша школа: Портал вчителів України. URL : <http://www.nashaskola.org.ua/>
8. Освіта.ua. URL: <http://osvita.ua/>
9. Освітній портал - все про освіту в Україні. URL : <http://www.osvita.org.ua>.
10. Шкільна інформатика. URL: <https://it-science.com.ua/>.

З педагогіки та психології

Основні:

1. Васюк О. В. Сопівник І. В. Історія української педагогіки і освіти : навч. посіб.-хрестоматія. Ніжин : ПП Лисенко М.М., 2015. 644 с.
2. Задорожна Л.В., Курок О.І., Мосіяшенко В.А. Історія педагогіки України в особах. Київ: Університетська книга, 2015. 266 с.
3. Задорожна-Княгницька Л. В. Загальні основи педагогіки : навч. посіб. для здоб. вищої освіти за освітнім ступенем «Бакалавр» спец. 013 «Початкова освіта» / Л. В. Задорожна-Княгницька, І. Б. Тимофєєва. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 192 с. URL: https://repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2109/1/np_zagalni_osnovy.pdf
4. Зайченко І.В. Педагогіка : підручник. Київ : Ліра, 2016. 608 с. [Електронний ресурс] : посібник. URL: <http://lira-k.com.ua/preview/12225.pdf>, <https://textbook.com.ua/pedagogika/1473451787> .
5. Інноваційний педагогічний інструментарій: навчально-метод. посіб. / Укл. Білоусова Н.В. Ніжин : НДУ ім. Миколи Гоголя, 2019. 295 с.
6. Княжева І. А. Педагогіка: навчальний посібник для здобувачів освіти першого освітнього рівня (бакалавр) спеціальності 014.021 Середня освіта (Англійська мова та література). Одеса, Університет Ушинського, 2023. 110 с. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/17055/1/Knyazheva.pdf>
7. Козловський Ю. М., Дольнікова Л. В. Педагогіка : Львівська політехніка, 2018. 232 с.
8. Курлянд З. Н. Педагогіка : навчальний посібник / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, Т. Ю. Осипова та ін. Харків : Бурун Книга, 2019. 304 с.
9. Лаппо В. В. Основи педагогічних досліджень: Навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: НАІР, 2016. 284 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/2250.pdf>.
10. Пащенко М. І., Красноштан І. В. Педагогіка : Центр навч. літ-ри, 2019. 228 с. URL: <https://i.twirpx.link/file/1864801/>
11. Педагогіка : баз. підр. для студ. вищ. навч. закладів III-IV рівнів акредитації / кол. авторів; за ред. І. Ф. Прокопенка. Харків : Фоліо, 2015. 572 с.
12. Пісоцький В., Горянська А. Психічний розвиток та формування особистості в онтогенезі : навчальний посібник. КНТ : 2019, 144 с.
13. Рацул А.Б., Довга Т.Я. Педагогіка: інформативний виклад: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : КНТ, 2015. 320 с.

URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000015024>.

14. Супрун М. О. Педагогіка: Підручник для духовних і світських закладів освіти. К.: КДА, 2018. 400 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/712758/1/Pedagogika_2018.pdf

15. Тулодзєцький Гергард. Медіаосвіта в школі та на уроці. Основи і приклади / Гергард Тулодзєцький, Бардо Герціг, Сільке Графе ; [за заг. ред. В. Ф. Іванова ; пер. з нім. В. Климченка]. Київ : Академія української преси : Центр Вільної Преси, 2020. 405 с.

16. Ярошук Л. Теорія та методика виховання : навч. посіб. Бердянськ, 2019. 400 с. [Електронний ресурс]. URL: <http://bdpu.org:8080/bitstream/123456789/919/1/Yaroshchuk%20L.%20%20Teoriya%20ta%20metodyka%20vykhovannya.pdf>

Нормативні документи:

1. Державна національна програма. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text> (дата звернення 25.08.2021).

2. Державна цільова соціальна програма розвитку фізичної культури і спорту на період до 2024 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення 25.08.2021).

3. Державні стандарти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti>

4. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/ (дата звернення 25.08.2021).

5. Закон України від 8.09.2011 № 3715 «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [Електронний ресурс]. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

6. Закон України «Про освіту». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 21.08.2021).

7. Історія педагогіки : навчальний посібник для студентів ЗВО / Л. В. Задорожна-Княгницька. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 364 с.

8. Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді. URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154/ (дата звернення 30.06.2021).

9. Концепція нової української школи. [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-> (дата звернення 22.08.2021).

10. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80#Text> (дата звернення 25.08.2021).

11. Концепція розвитку освіти в Україні на період 2015-2025 рр. [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>

12. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1_11290-04#Text (дата звернення 25.08.2021).

13. Левківський М.В. Історія педагогіки: навч.-метод. посібник. 4-е видання. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 190 с.
14. Малихін А. Історія педагогіки в схемах, таблицях, ілюстраціях. Харків: ПромАрт, 2019. 348 с.
15. Мосіяшенко, В. А. Історія педагогіки України в особах [Текст] : навч. посіб. / В. А. Мосіяшенко, О. І. Курок, Л. В. Задорожна. Суми : Університетська книга, 2023. 266 с.
16. Наказ Міністерства освіти і науки від 07.11.2000 № 522 «Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності» [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
17. Наукова та інноваційна діяльність в Україні : статистичний збірник [Електронний ресурс]. URL: <http://ukrstat.gov.ua>
18. Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні. URL: <http://hegelnet.narod.ru/methodology/vykhov.ppt> (дата звернення 25.08.2021).
19. Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v_5-2290-01#Text (дата звернення: 18.08.2021).
20. Положення про порядок здійснення інноваційної діяльності у сфері освіти» Наказ Міністерства освіти і науки 12 травня 2023 року №552. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/RE40211?an=20>
21. Проєкт Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 роки. URL: <http://education-ua.org/ru/draft-regulations/319-proekt-kontseptsiya-rozvitku-osvitiukrajini-na-period-2015-2025-rokiv> (дата звернення: 18.08.2019).
22. Проніков О.К. Історія педагогіки: курс лекцій. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2015. 440с.
23. Професійний стандарт вчителя. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuyedlya-gromadskogo-obgovorenniya-proyekt-profstandartu-za-profesiyami-vchitelpochatkovih-klasiv-zzso-vchitel-zzso> (дата звернення 15.07.2020).
24. Самойленко О.В. Випускники вчені-емігранти. Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя) / за заг. ред. Т. М. Турчин. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2019. № 2. С. 158-164.
25. Самойленко О.В. Історія педагогіки : навч.-метод. посіб. Ніжин : Видавництво НДУ, 2021. 269 с.
26. Самойленко О.В., Демченко Н.М., Філоненко О.С. Спогади В. В. Данилова як історико-педагогічне джерело. Наукові записки Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя. Серія «Психолого-педагогічні науки». / за заг. ред. проф. Т. М. Турчин. Ніжин, 2021. № 2. с. 123-133.
27. Сбруєва А. А., Рисіна М. Ю., Осьмук Н. Г., Чистякова І. А. Практикум з історії педагогіки : навч.-метод. посіб. для студ. закл. вищої освіти. Вид. 4-те, допов. й переробл. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 165 с.

28. Стратегія національно-патріотичного виховання [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text> (дата звернення 25.08.2021).

29. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 року № 526-р. Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-p#Text>

30. Barbara Whitehead, *Women's Education in Early Modern Europe* Published November 24, 2015 by Routledge. 276 Pages.

31. John L. Rury, Eileen H. Tamura *The Oxford Handbook of the History of Education*: Oxford University Press, 2019. 632 Pages.

Додаткові :

1. Аймедов К.Д. Загальна педагогіка та історія педагогіки : підручник. Київ : Слово, 2014. 352 с.

2. Андросова Наталя Проблема поєднання методів навчання у педагогічній теорії і практиці. *Рідна школа : щоміс. Наук.-пед. журн.* 2017. № ¾. С. 41-45.

3. Атаманчук П. С., Форкун Н. В. Інноваційні технології об'єктивного контролю результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки.* 2017. Вип. 146. С. 120-124. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2017_146_28.

4. Безпечна і дружна до дитини школа в контексті реформи «НУШ». В. Пономаренко, Т. Воронцова, О. Сакович та ін. К. : Алатон, 2020. 64 с. URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/3646/file/safe_school_in_NUS.pdf (дата звернення 25.08.2021).

5. Бондаренко Н. Storytelling як комунікаційний тренд і всепредметний метод навчання. *Молодь і ринок.* 2019. № 7. С. 130-135. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2019_7_26 (дата звернення 22.08.2021).

6. Бугакова О. В. Технологія організації взаємодії педагогічного колективу загальноосвітнього навчального закладу з батьками: теоретичний аспект. *Педагогіка та психологія.* 2018. Вип. 59. С. 3-12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ped_2018_59_3 (дата звернення 25.08.2021).

7. Гордієнко Т.В., Демченко Н.М. Теоретичні засади корекційної роботи із учнями з особливими освітніми потребами. *New impetus for the advancement of pedagogical and psychological sciences in Ukraine and EU countries: research matters : Collective monograph. Vol. 1.* Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2021. P. 150-168. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/103/2616/5617-1> (дата звернення 25.08.2021).

8. Демченко Н.М., Колесник Г.М. Проблеми самооцінки в сучасній теорії освіти. *Virtus: Scientific Journal / Editor-in-Chief M.A. Zhurba.* May # 44, 2020. P. 79-82.

9. Зайченко І. В. Історія педагогіки : навч. посіб. Київ: Слово, 2008. Т. 2.

Школа, освіта і педагогічна думка в Україні. 1032 с.

10. Зайченко І. В. Історія педагогіки : навч. посіб. [для студ. вищ. пед. навч. закл. Київ: Слово, 2008. Т. 1. Історія зарубіжної педагогіки. 621 с.

11. Іванова В. В. Роль дизайн-мислення в освіті. *Інтелект XXI*. 2019. № 4. С. 93-97. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/int_XXI_2019_4_20 (дата звернення 24.08.2021).

12. Колесова Т. М. Сучасні освітні тенденції медіаграмотності та критичного мислення. Дніпро: Дніпровський міський базовий технікум зварювання та електроніки імені Є.О. Патона, 2020 р., 88 с. URL : <http://dkrkm.org.ua/cache/konfer/2020/zbirka2020.pdf> (дата звернення 22.08.2021).

13. Коростіль Л. А. Покоління Z: пошук способів педагогічної взаємодії. *Народна освіта*. 2018. Вип. 1. С. 82-88. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NarOsv_2018_1_11 (дата звернення 25.08.2021).

14. Короткий словник актуальних педагогічних термінів/упоряд. Флегонтова Н. М. Київ: КНУТД, 2013. 55 с.

15. Методика дистанційного навчання: збірник статей / За редакцією В. А. Ребрини. Хмельницький: ХОІППО. 2020. 81 с. URL: <https://hoippo.km.ua/wp-content/uploads/2021/02/mdn4.pdf> (дата звернення 22.08.2021).

16. Пісоцький В., Горянська А. Психічний розвиток та формування особистості в онтогенезі : навчальний посібник. КНТ : 2019, 144 с.

17. Плужник О. Упровадження STEM-освіти в інклюзивне середовище Нової української школи. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2019. № 1. С. 61-66.

18. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 27.08.2024).

19. Про повну загальну середню освіту: Проект Закону України від 05.04.2019 № 10204. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65784 (дата звернення: 27.08.2024).

20. Про позашкільну освіту: Закон України від 04.11.2018 № 1841-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14> (дата звернення: 27.08.2024).

21. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80> (дата звернення: 27.08.2024).

22. Самостійна робота студентів з дисципліни «Історія педагогіки»: навч.-метод. посіб. / упоряд. Ткачук Л. В., Ткачук М. М. Умань, ВПЦ «Візаві», 2017. 140 с.

23. Слушний О. Інноваційні освітні технології в діяльності вчителя XXI століття. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 2 (106). С.150-159. URL: <http://surl.limwllum>

24. Слушний О. М. Технологія «перевернутого» навчання як

інноваційний засіб підвищення якості освіти. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія.* 2016. № 48. С. 19-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdp_u_pp_2016_48_6 (дата звернення 25.08.2021).

25. Скільський Д.М. Історія української педагогіки. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2012. 340 с.

26. Стратегічний план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/Docs%20Kampania%20Priyom%2024/Strateh.plan.diyalnosti.MON.do.2027.roku.pdf> (дата звернення: 27.08.2024).

27. Тадеуш О. Освітологічний вимір інноваційної освіти в контексті соціально-економічних глобальних викликів. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика.* Випуск № 1 (74), 2023. С.11-23. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/45021/1/O_Tadeush_OVIOKSEHV.pdf

28. Тихонова Т. Інновації в закладі освіти: сутність, нормативне забезпечення, методика організації. *Інноватика в освіті.* 2022. Вересень №1 (92). С. 74-83. URL: https://repository.moippo.mk.ua/upload/01-08-22_73249201.pdf

29. Упровадження STEM-освіти в умовах інтеграції формальної і неформальної освіти обдарованих учнів : методичні рекомендації / Н. І. Поліхун [та ін.] ; Ін-т обдарованої дитини НАПН України. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2019. 80 с.

30. Цимбалару А. Д. Освітній простір: сутність, структура і механізми створення. *Український педагогічний журнал.* 2016. № 1. С. 41-50. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpj_2016_1_7 (дата звернення 25.08.2021).

31. Щербакова Олена. Теорія поколінь у вітчизняному та зарубіжному науковому дискурсі. *Рідна школа : Науково-педагогічний журнал.* 2021. № 3. С. 45-50.

32. Хрестоматія з історії педагогіки : в 2-х т. / за заг. ред. А. В. Троцько. Харків : ХНАДУ, 2011. Т. 1. 456 с.

33. Хрестоматія з історії педагогіки : в 2-х т. / за заг. ред. А. В. Троцько. Харків : ХНАДУ, 2011. Т. 2. 524 с.

34. Ярошик Я. В. Інноваційні технології в системі освіти України. URL: <http://surl.li/mwlui>

35. Ярошук Л. Г. Історія педагогіки : навч.-метод. комплекс. Бердянськ : ФО-П Ткачук О.В., 2014. 416 с.

36. Gamification and the future of education. World government. In Cooperation Oxford Analytica, 2016. 48 p. URL: <https://www.worldgovernmentsummit.org/api/publications/document?id=2b0d6ac4-e97c-6578-b2f8-ff0000a7ddb6> (дата звернення 20.08.2021).

37. Todorka Glushkova, Stanimir Stoyanov, Irina Krasteva, Veneta Tabakova-Komsalova. Intelligent school education environment for distance and blended leaning. E-learning and STEM Education: Monograph Sc. Editor: Eugenia Smyrnova-Trybulska, Katowice-Cieszyn, Vol. 11, 2019, pp. 125-138. URL : <https://us.edu.pl/wydzial/wsne/wp-content/uploads/sites/20/Nieprzypisane/E-learning-and-STEM-Education-2019-Vol.11.pdf> (accessed on 20.08.2021).

Інформаційні ресурси

1. Історія педагогіки: навчально-методичний WEB-проект / авт. В.П. Кравець, О.І. Мешко. Тернопіль, 2002. URL: <http://www.tnpu.edu.ua/kurs/2/index.htm>
2. <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>. Офіційний сайт ВР України.
3. <http://www.mon.gov.ua/> Міністерство освіти і науки України – офіційний сайт.
4. www.nbuv.gov.ua Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.
5. <http://www.library.edu-ua.net/id/485/> Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського НАПН України.
6. <http://www.ukrainians-world.org.ua/ukr/peoples/> Енциклопедія «Українці в освіті»
7. <http://enc-dic.com/biography> бібліографічний словник.
8. <http://enc-dic.com/pedagogics> педагогічний словник.
9. <http://uk.wikipedia.org/wiki> Вікіпедія, вільна енциклопедія.